

DOI: <https://doi.org/10.32347/2077-3455.2025.71.335-358>

УДК 711.3

Столовий Олександр Вікторович,

аспірант кафедри теорії архітектури і архітектурного проектування

Київського національного університету будівництва і архітектури,

головний архітектор проєктів ТОВ «Архіматика»

o.stolovy@archimatika.com

<http://orcid.org/0009-0005-2924-0635>

ЧИ МОЖУТЬ МІСТА БЕЗ СІЛ?

Анотація: у статті аналізується вплив глобалізації та індустріалізації на взаємозв'язок між урбанізацією та сільським населенням в Україні. Розглядається концепція занепаду сіл, її причини та наслідки. Зокрема, ставиться під сумнів стійкість сучасної цивілізаційної моделі, що веде до зменшення сільських територій, оскільки сучасні несталі технології замінюють традиційні сталі знання і вміння. Обговорюється, чи мають села можливість існувати з новим, спроможним і успішним підходом, зберігаючи свою суб'єктність.

Ключові слова: урбанізація; сільське населення; глобалізація; занепад сіл; індустріалізація; екологічна система; культура; традиційні знання.

Постановка проблеми. Занепад сіл є глобальною тенденцією, що спостерігається не лише в Україні, але й у багатьох інших країнах світу. Глобалізація та урбанізація впливають на сільські громади, ведучи до зменшення населення, втрати традиційних знань і вмінь співіснування з природою. Відмова від традиційного способу життя та покладання на спеціалізовані індустрії ставить під загрозу існування не тільки поселення, але й саму концепцію сталості екосистеми.

Аналіз досліджень і публікацій. Для ширшого підходу в огляду становлення сільських поселень в Україні взята за основу аналітика збірки українських дослідників "Історія цивілізації. Україна. Том 2. Від Русі до Галицького князівства (900–1256)" [1]. В ній досліджується розвиток української цивілізації у контексті загальноєвропейської історії і в специфіці становлення на межі по сусідству з азійськими цивілізаціями, наприклад Російської Імперії, Татаро-Монгольського ханства. У другому томі акцентується на періоді Русі, який був важливим етапом у формуванні української культури та державності. Книга показує загальносуспільні напрямки розвитку: аналіз економічних відносин, торгівлі та аграрної системи, які існували у той час. Культурний контекст: розгляд культурних досягнень, релігійних впливів (зокрема, запровадження християнства) їх роль у загальноукраїнській історії. Взаємодія з

сусідами: Аналіз відносин із сусідніми народами та державами, врахування впливів з боку Польщі, Литви та інших країн. З книги стає зрозумілим загальна тенденція впливу торгівлі в середні віки на уклад місцевих локальних поселень.

Дослідження свідчать, що протягом останніх 150 років спостерігається інтенсивний перехід до індустріалізації, що змінило сталі основи сільського життя. Архітектори та соціологи закликають усвідомити, що занепад сіл не є лише результатом природного відтоку населення, а “нова природність” є наслідком відмови від знань, які передавалися поколіннями, під впливом сучасної пропозиції ринку урбанізації, а не виключно глобалізацією процесів. Як зазначає Пітер Уотсон в своїй історико-філософській роботі “The Great Divide: History and Human Nature in the Old World and the New”, торгівля велетенськими відстанями існує приблизно 150 тисяч років, однак урбаністичний прогрес останніх 150 років змінив структуру взаємодії людського ресурсу. Що неодмінно мало вплив на взаємовпливи поміж селами та містами. [19] Також у книзі Пітер Уотсон пропонує новий погляд на історію людства, фокусуючись на розмежування між Старим і Новим світом. Він розглядає, як різні цивілізації розвивалися під впливом місцевих умов, доступних ресурсів та технологічних нововведень. Автор ставить питання про те, які фактори вплинули на формування культурних, політичних і економічних структур у різних частинах світу. Він досліджує взаємозв’язок між природою, культурою і людською свідомістю, а також акцентує увагу на важливості історичного контексту для розуміння сучасних соціальних і політичних викликів.

На основі широкого спектра історичних даних, досліджень і культурних артефактів, Уотсон пояснює чому деякі суспільства досягли успіху в той час, як інші зазнали краху. Книга є закликом до роздумів над людською природою, нашою історією та тим, як минуле формує наше теперішнє.

Стаття "Село і люди: що має зробити держава, щоб урятувати сільські громади від зникнення?" Анатолія Ткачука [17], розглядає актуальні проблеми, з якими стикаються сільські громади в Україні. Аналіз причин зменшення населення в сільських районах, таких як міграція до міст, економічні труднощі та брак інфраструктури. Взаємодія громади та держави. Розгляд того, яку роль держава може відігравати у підтримці та розвитку сільських територій, включаючи реалізацію програм підтримки. Пропозиції щодо реформ. Варіанти дій, які можуть бути застосовані для покращення умов життя в сільських районах.

Стаття Світлани Шліпченко під назвою "Простір і Публіка", опублікована в журналі "Urban Studies", розглядає взаємозв’язок між просторовими аспектами урбаністичного середовища та громадською активністю. Розглянуті взаємодія простору та публічного життя: проаналізовано як різні міські простори (площі,

парки, вулиці) впливають на соціальну взаємодію та формування спільноти. Роль публічного простору - як публічні простори можуть слугувати просторами для збору громадськості, організації заходів чи акцій. Ідентичність та участь: як простори міст формують ідентичність жителів та їхню здатність до активної участі в суспільному житті. [35]

В статті Калініченка [20] здійснено аналіз еволюції сільської громади в Україні від періоду до революційних змін початку XX століття до сучасних трансформацій в умовах незалежності. Розглянуто значення терміна «громада» в різних контекстах, наголошуючи на її роль як основної адміністративно-господарської одиниці, що зберігала демократичні та самоврядні традиції. Вперше відзначено, що сільська громада на початку XIX століття стала найнижчою одиницею адміністративного управління, але до середини XX століття зазнала трансформацій через політику більшовиків, що прагнули ліквідувати самоврядність у селах. Протидія селянства колективізації визначалася невдоволенням новими формами землекористування, що не відповідали традиціям. У статті також розглянуто вплив нової економічної політики (НЕП) на статус громади, а також порушено питання про її ліквідацію внаслідок централізованої політики радянської влади в 1930-х роках. Аналізується відновлення інституту громади в умовах незалежної України, зокрема в рамках земельної реформи, коли були створені об'єднані територіальні громади (ОТГ). На завершення стаття підіймає питання про можливість відновлення традицій сільської громади в нових умовах. Визначено важливість дослідження цього питання для розуміння динаміки розвитку сільського самоврядування в Україні та його сучасних викликів. Актуальність теми обумовлюється потребою в гармонізації між традиційними цінностями села і сучасними вимогами управління територіями.

Талавири в своїй статті [22] розглядає умови формування сталого розвитку сільських територій, одним із чинників якого є місцеве самоврядування. Висвітлені основні завдання, які ставить перед собою громада села. Без належного вирішення цих проблем автор стверджує що стає майже неможливо жити на селі, а також розвивати його. А також стверджуються, що забезпечення сталого розвитку сільських територій потрібно починати з розроблення програми розвитку окремого населеного пункту з урахуванням природних особливостей території. Де найважливішим аспектом залишається підвищення життєвих стандартів, що включають як підвищення рівня доходів на селі, так і поліпшення культурно-оздоровчих послуг, пристосування сільського стилю життя до сучасних вимог цивілізації.

В статті “Глобалізація і регіоналізація: пошук оптимальних моделей економічної взаємодії” автор [24] досліджує процеси глобалізації та

регіоналізації в контексті пошуку оптимальних моделей їх економічної взаємодії. Акцентовано увагу на особливостях процесів автономізації та зростання ролі окремих регіонів в контексті глобалізаційних змін. Досліджено теоретико-методологічні основи детермінації позитивних та негативних чинників розвитку національного регіону як державотворчої структурної одиниці в світогосподарському просторі.

Мета статті. Метою статті є дослідити існуючі можливості для відновлення сільських територій України, побудувавши їх на засадах історичних знань та інноваційних моделей життя, що можуть забезпечити стійкість і адаптованість сіл до вимог сучасного суспільства.

Виклад основного матеріалу. Якщо переглянути аналіз з відкритих джерел щодо історичної динаміки населення Харкова та Харківської області (рис. 1), (рис. 2), як прикладу, то стає помітно певні процеси та взаємозалежності:

- Місто тримає свій сповільнений спад за рахунок урбанізації (переселення з сіл)
- Ріст великих міст України в радянський час відбувався за рахунок приєднання до населення міста навколишньої агломерації та на основі програми післявоєнної мікрорайонної розбудови (рис. 2) - реакцією на Холодну Війну й розбудову військово-оборонного комплексу [33].
- Головними джерелами населення в радянський час були програми з переселення з інших республік.
- Головним джерелом населення міст незалежної України є села.
- За незалежної України спостерігається процес конкуренції (перетоку населення) поміж міст України.
- Після початку процесу зближення України з Європейським Союзом з'явилася зовнішня конкуренція до внутрішньої української конкуренції за населення.
- населення України невпинно спадає в чисельності і статистика набуває зростаючої динаміки.

Історична динаміка чисельності населення Харкова та Харківської області									
#	рік	Харківська область	% росту	#	Харків	% росту	Область без Харкова	% росту	Історичні процеси
	1732				7000				полкове місто
	1810				10400	48.6%			центр губернії
	1840				23600	126.9%			центр губернії
	1867				60000	154.2%			кінець кріпосного права
	1897				173989	190.0%			індустріалізація
	1913				244700	40.6%			індустріалізація
	1926	2328000			409505	67.3%	1918495		радянська Україна
	1939	2554000	9.7%		832913	103.4%	1721087	-10.3%	голодомор
	1959	2520129	-1.3%		934136	12.2%	1585993	-7.8%	заборона виїзду з сел
	1970	2826122	12.1%		1222852	30.9%	1603270	1.1%	заборона виїзду з сел
	1979	3055655	8.1%		1443754	18.1%	1611901	0.5%	заборона виїзду з сел
	1989	3174675	3.9%		1609959	11.5%	1564716	-2.9%	свобода переміщення
	2001	2914212	-8.2%		1470902	-8.6%	1443310	-7.8%	перепис населення України
	2014	2737242	-6.1%		1451132	-1.3%	1286110	-10.9%	ОРДЛО, євроінтеграція
	2021	2619900	-4.3%		1433886	-1.2%	1186014	-7.8%	децентралізація

Рис. 1. Історична динаміка чисельності населення Харкова та Харківської області [4, 5]

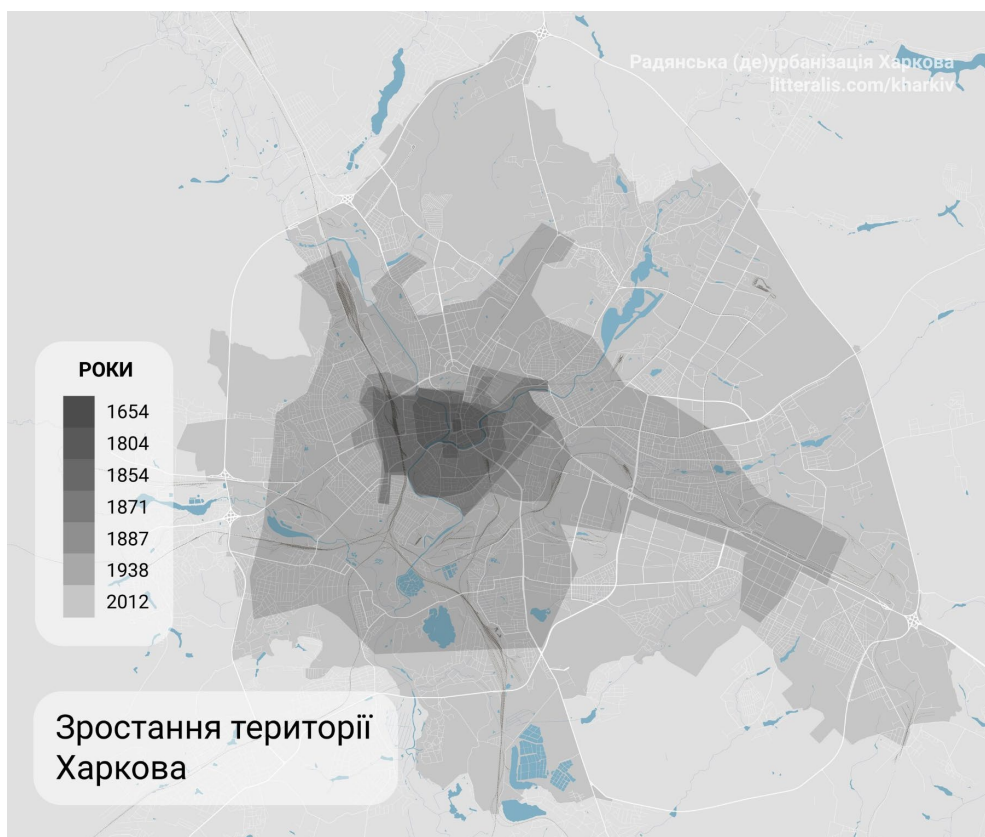


Рис. 2. Історична динаміка поглинання Харковом Харківської області [2]

Розглянувши статистику головного розвідувального управління при уряді США (ЦРУ) по демографії в Україні, зрозуміло що 6 дітей народжується зараз на 1000 населення на рік [7]. Напротивагу, щоб населення не спадало, демографи говорять, що одна жінка в середньому по країні має народжувати 2,1 дитини для підтримки населення на наявному рівні [34]. В Україні статистика говорить, що одна жінка в середньому народжує 0,6 дитини.

Тобто, якщо 2,1 - це 100% населення через 25 років, То 0,6 - це скільки через 25 років?

Якщо взяти за оптимістичну основу, що середня тривалість життя українців 75 років (а він менший в Україні), І якщо відштовхнутися від кількості населення України, яке теж публікує ЦРУ 35 млн чол і мінус 4.9 млн, які зараз живуть за кордоном [7], то населення України буде через 25 років - 22.8 млн., що на третину менше за пораховані 35 млн сьогодні.

Окремо варто зауважити про статистику останніх років, про яку звітує Міністерство юстиції в державній реєстрації актів цивільного стану.

В Україні 2024 року було зареєстровано 495,09 тис. смертей, що в 2,8 разів перевищило число зареєстрованих народжень – 176,78 тис., свідчить звіт. Порівняно із 2023 роком кількість народжених скоротилася на 10,71 тис., або 5,7%, тоді як кількість померлих – лише на 0,2%, або 1,15 тис. [8].

Також важливим аспектом в сучасному русі населення є рівень урбанізації, який в Україні сьогодні сягає 65% [9].

Теза про занепад українського села є загальним полем публічних дискусій. У сільській місцевості мешкає близько третини українців, але за останні 18 років селян поменшало майже на чверть (із 16,9 млн до 13 млн), тимчасом чисельність містян за цей період упала заледве ніж на 16% (із 34,8 млн до 29,3 млн), і коли йде обговорення про скорочення населення - це автоматично мова саме про села [10].

Але третина падіння населення, що нас статистично очікує за 25 наступних років, якщо вірити аналітиці ЦРУ, не станеться за рахунок тільки сучасного сільського населення. Так як це по-суті все сільське населення на сьогодні [11]. А отже наступні 25 років ми будемо бачити скорочення міського населення України.

У 2005 році, для розрахунків економічних показників при розробці генерального плану, прийнято оптимістичний варіант з прогнозованою чисельністю населення міста Харків на 2026 рік – 1400 тис. чол.

Оптимістично розробники генплану міста закладали скорочення населення на 60 тис. чол. до 2026 року [12].

Якщо один з мегаполісів України в межах 2005 року, коли ще не існувало проблеми повномасштабної війни з російською федерацією, масштабним

переселенням людей, а місто готувалося до Євро 2012 і розбудовувало свою інфраструктуру для масштабного міжнародного спортивного дійства, усвідомлено декларує про зменшення населення, чи враховують наші міста сьогодні, що населення завтра буде спадати?

Яка концепція застосування вивільненої інфраструктури і всіх інших факторів впливу на якість міського середовища? Що може стати наявним прототипом розвитку подій?

Дивлячись на реалії українських сіл сьогодні, робимо висновок, що 10 років інфраструктури, що пустує, будь-якого населеного пункту дорівнює її втраті.

Звісно з позиції Львову чи Івано-Франківська, може здатися зараз, що їм не загрожує взагалі ніяке спадання населення у швидкому майбутньому.

Але от місто Дніпро збільшує кількість місць в дошкільних навчальних закладах більш ніж вдвічі (Рис. 3). і планує коефіцієнт народжуваності дітей на одну жінку 1.6 (Рис. 4).

	Показники	Одиниця виміру	Існуючий стан (01.01.2024)	Розрахунковий строк (01.01.2046)
	- одноквартирне (садибне)	тис. м ²		850,4
		кількість квартир		7087
5	Об'єкти громадського обслуговування:			
	дитячі дошкільні заклади, всього	місць	30128	58612
	загальноосвітні школи, всього	місць	108106	122255

Рис. 3. Викопіювання з текстової частини завдання на внесення змін до генерального плану міста Дніпро з основними показниками кількості місць в дошкільних навчальних закладах на розрахунковий період до 2046 року [13]

	2018*	2019	2020	2025	2030	2035	2040	2045
Реалістичний	1.12	1.13	1.15	1.19	1.22	1.25	1.28	1.30
Оптимістичний		1.20	1.26	1.44	1.52	1.56	1.58	1.60

Джерело: * оцінка за попередніми даними Держстату України; решта – прогноз.

Рис. 4. Викопіювання з текстової частини завдання на внесення змін до генерального плану міста Дніпро щодо прогнозу показника сумарної народжуваності за варіантами (дітей на жінку умовного населення) [13]

Місто Київ продовжує забудовуватися за уявленнями розвитку міста в 2002 році, не створюючи актуального діючого генерального плану для нових умов зовсім нового контексту, приймаючи рішення в 2024 році з розвитку на основі постулатів генерального плану, що закладав розвиток міста до 2020 року [14].

Населення в містах наразі рухається по параболі. І зростання до 2022 року йшло за рахунок спустошення областей.

Зараз зростання в західних містах України відбувається за рахунок війни і відтоку населення прифронтових територій. Але ні в селах, ні в містах на Сході країни кількість населення не є вічним.

І тут важливо, щоб міста не впадали в ейфорію збільшення, бо це пастка в майбутньому отримати стагнуюче обслуговування незадіяної інфраструктури все меншим і меншим населенням. «Не прогавили вікно можливостей»

Але де ж те вікно?

З того, що зрозуміло без додаткових аналітик: українським містам потрібно встигнути задіяти звільнену інфраструктуру чи ліпше - яка прогнозовано буде звільнена, доки містяни ще в змозі її обслуговувати. Для того, щоб чітко визначити баланс населення до потрібної для його комфортного життя кількості і типу інфраструктури й необхідні актуальні генеральні плани, але перед цим потрібні значні глибокі дослідження, широкі наукові дискусії та прийняті концепції розвитку. Тому що спадання населення - це виключно умова, а не вирок. Задача з багатьма зірочками, яку можна вирішити. Й отримати гарний та позитивний результат.

Натомість якщо не звертати увагу на спад, як це відбувається зараз в українських містах, не встигнути оптимізувати інфраструктуру до зменшеної кількості населення - це створить неконкурентні умови і спонукатиме населення переїжджати в інші міста з кращою пропозицією. Неукраїнські міста.

В Україні вже 5 років малі населені пункти в активній фазі розробки та затвердження концепцій розвитку.

До прикладу село Козіївка, Краснокутської громади, Харківської області, усвідомлює свій потенціал, який кожен мешканець (козіяр та козіярка) мають застосувати, щоб встигнути використати “вікно можливості”, і продовжувати називатись цим унікальним іменем й через століття. Приклад сіл яскравий і оперативний через розмір населення. Але малі поселеневі структури в своїх планах на розвиток мають враховувати плани розвитку найближчих мегаполісів свого регіону. До прикладу таких, як Харків. Включати потреби міст, бо вони завжди будуть. Насьогодні цей діалог між містами та селами не ведеться. В більшості прикладів місто асоціює села як свій ресурсний придаток, передмістя, конгломерат. З якого достатньо агресивно вимиває людський ресурс, без розуміння його можливостей і стану. З'являються поняття “Великий Київ, чи

Великий Львів”, де місто розглядає прилеглі території садибної забудови в межах спроможності їх транспортної інфраструктури за принципом американської стратегії середини XX століття. Яка вже показала свої особливості.

Враховуючи закритість України в умовах агресивного сусіда, до зовнішнього притоку населення, головною ціллю вирішення питання стабілізації населення країни є знаходження якісної стратегії розвитку автономних сільських поселеневих структур. Бо села є постійною потребою міст в притоці нового населення, яке увесь час було його гарантом, через неспроможність міст на сьогодиншньому етапі розвитку гарантувати стабільність населення за рахунок рівня народжуваності власне в містах.

Але в чому проблема?

Одна з причин “занепадання” (і це загальносвітова тенденція) - людина по своїй природі експериментатор, вона особливо в XX столітті перестає розраховувати на свої власні набуті знання життя в природі. І відмовляючись від перевірених часом методів, спирається на експеримент технологічного прогресу, на загальносвітові спеціалізовані індустрії. Глобалізація інформаційного поля призвела не тільки до освіченості мас, але й до глобальної поінформованості. В XX столітті, під проводом зручності і оптимальності, людей було запевнено, що їм непотрібні їх архаїчні універсальні знання співіснування з навколишнім середовищем, XX століття запропонувало цілковито покласти на індустрії, які забезпечать усім необхідним. Вивчаючи історію, ми неодноразово бачили помилковість цивілізаційних розвитків. І їх крах.

Крах бронзової епохи, крах Римської імперії, крах цивілізації острову Пасхи. Але як навчають в архітектурній спільноті: “Не потрібно боятись помилитись, бо тоді ти значно менше встигнеш зробити і не отримаєш необхідний досвід. Професійність в експериментальному визначається не безпомилковістю, а вмінням оперативно і вчасно помилки виправляти, і завжди мати план Б.”. Тому припустимо, що стан речей на сьогодні це помилка, яку потрібно оперативно вирішити.

Сталий баланс.

Сільські поселеневі структури так довго існують на одних й тих самих локаціях, що можна стверджувати - певні сьгоднішні екосистеми не можуть існувати без людини. До прикладу румунські гірські луки є результатом багатовікового скотарства, яким займаються місцеві мешканці (Рис. 5). Так само лісостепова зона України - це в масі своїй результат діяльності людей, адже за скорочення кількості населення в селах і занепаду скотарської діяльності вже два десятиліття поспіль активно прослідковується (на прикладі сіл Краснокутської громади Харківської області з її трав'яними ярами, як окремої екосистеми, що

наразі заростають деревами) деградація лісостепу (Рис. 6). Його заліснення. Можемо припустити, що сільська поселенева структура - це природа, де людина в ній є частиною збалансованої екосистеми. І по суті нічим не відрізняється від ремезу, що плете своє гніздо, чи ластівки, що ліпить гніздо з глини, по впливу своєї життєдіяльності. Людина фіксує себе на фундаментальних рівнях екологічної піраміди. Ба більше частина природи вже вибудовує свої верхи на основі фундаментальної сільської діяльності людини. Скільки тварин мають назву Хатній?



Рис. 5. Особлива система сіножаті Трансільванії, як основа існування локальної екосистеми [21]



Рис. 6. Фото-приклад заліснення трав'яних ярів Краснокутщини, Харківщина. [3]

Максимальна автономність.

Середньостатистичний мешканець села навіть сьогодні вміє і знає як за використання природних ресурсів навколо себе, вклинившись в екосистему мікрокліматичної та біотичної особливості місця стати частиною цієї сталої екосистеми: виростити їжу, пошити одяг, побудувати та експлуатувати свій матеріальний простір, створити професію. Де базові набуті масові вміння людей відіграють головну роль їх поєднаності з екосистемою регіону. Знань та навичок з локалізації більшості життєвих процесів, мінімізуючи глобалізаційні пропозиції.

Собівартісна конкурентоздатність

Якраз за рахунок відсутності доданої вартості локально створеного продукту утворювались конкурентні економічні умови життя людини і стратегії “підняття дітей”, як частини вартості життя.

Стратегія дітонародження.

Саме кількість дітей була запорукою створення комфортного середовища для існування (поміч в веденні господарства, виховуванні менших, підробіток в підлітковому віці, як елемент полегшення навантаження на сімейний бюджет, тощо). І тут важливо зазначити, що в селах доіндустріального типу люди усвідомлено ставилися в розумінні кількості людей до кількості продукту, який можливо виготовити, щоб природний ресурс був сталим. До прикладу на аналізі кількості населення сел Краснокутської громади в доіндустріальний період за церковними книгами, як джерелом статистики, до кількості орної землі в середньому виходило що на 1000 Га припадало 500 душ населення. Велика дітонароджуваність до винайдення вакцин та антибіотиків було в першу чергу орієнтована аби компенсувати високу дитячу смертність [15]. Але дітей в родинях було більше за статистично необхідний коефіцієнт підтримання кількості (2.1 дитини на 1 жінку), І при цьому приклад села Козіївка показує, що на 5.5 тис гектарів землі село мінімум 250 років трималося кількості населення в межах 2.5 тис чол. Надлишок або розселявся по іншим селам, або ставав тим органічним притоком населення міст, на який міста весь доіндустріальний час розраховували.

Комплексний контроль вуглецевого сліду

Факторів, які негативно впливають на навколишнє середовище, дуже багато – від забруднення морів і океанів до ерозії ґрунту. Викиди парникових газів є лише частиною руйнівної людської діяльності, яка, звичайно, не дає повної картини відповідальності та провини. Проте екологи стверджують, що вуглецевий слід є важливим інструментом для моніторингу та планування стратегії в локальному та глобальному масштабі. Гази, що виділяються в результаті спалювання палива, вирощування великої рогатої худоби,

використання штучних добрив і спалювання лісів, не тільки погіршують якість повітря, яким ми дихаємо [6].

Велика кількість новин в українських ЗМІ про неекологічні дії сільських громад (спалювання трави чи листя, забруднення річок, не екологічна утилізація сміття, тощо) можуть наштовхувати на роздуми про контрверсійність тексту даної статті, коли стверджується про сільський екологічний баланс з навколишнім середовищем. Але дана реакційність є хорошим прикладом легкості аналізу впливів, які люди в сільських поселеневих структурах створюють. Що саме за рахунок мілкої локалізації та чисельності на одиницю поселення набагато легше, а значить швидше і успішніше можливо досягти зниження деградуючого впливу сільської громади на інші частини природи. На відміну від міських громад, де глобалізованість світових взаємозв'язків, виробничих ланцюгів та торгових шляхів часом створює “ефект екологічності”, якщо не звертати увагу скільки впливів на природу існують поза містом по всьому світу, благами яких користуються містяни.

Залежність від сільського господарства.

Як вище наводилося, в доіндустріальному етапі розвитку суспільства сільське господарство (в Україні це дуже поширене Землеробство) гарантувало сталу кількість населення в селах. Технологічний прогрес автоматизує процеси в усіх галузях діяльності людей, разом з землеробством, і на сьогоднішній день в селі Козіївка в середньому для теперішнього фермерського господарства потреба в 500 людей на 1 тис гектар спала до 60 людей. Під час проведених спілкувань з власниками фермерств з'ясувалося, що якби не існувало соціальної відповідальності перед односельцями - найоптимальніше для сучасного методу обробітку землі - це вахтовий сезонний спосіб.

І ці дані говорять лише про одне - ми живемо в час екзистенційної кризи сільського населення, де споконвічна потреба землеробства в постійному населенні сіл зникла.

Особливий екокультурний триб життя.

Та села в Україні існували від 200 до 800 років на одному місці займаючись своїм підтипом сільського господарства. Тривалий час практик дав можливість в кожному окремому регіоні і в окремому особливому поєднанні мікроклімату, ландшафту та флори-фауни з'явитися унікальному соціо-культурному феномену, особливих зв'язків людини в природі, що навчили людину сталості у співіснуванні з екосистемою. Тож кожне село України з тривалими доіндустріальними практиками має особливий перелік знань, вмінь, майстерності, навиків, які ніде чи практично ніде не зустрічаються саме через унікальність умов довготривалого життя в унікальних природних умовах. Цей перелік культурних здобутків сформував локальний екокультурний триб життя з його

найвищим здобутком - широко представленим в Україні сільським наївним мистецтвом. І саме екокультурний триб, як результат довготривалої діяльності людини в своїй екосистемі є інструментом для формування нової пропозиції, яку може надати сучасне українське сільське населення, аби знайти свої оновлені основи для подальшого існування.

Сільські поселеневі структури, як результат особливої діяльності людей - це все доіндустріальний тип людської цивілізації, що був забарним методом життя, але стійким до змін та гарантом компенсації постійного скорочення кількості тубільних містян.

В даній статті спеціально не хилиться в сторону глобалізації і не формується звинувачення саме глобалізації чи інформаційних технологій, як чинника розповсюдження масових уявлень про якісне життя, які в даній статті припущено помилковими, бо глобалізація та масова інформація існувала завжди від появи торгівлі. Торгівля уможливила передачу інформації, а розвиток інформаційних технологій активізували торгівлю. І в часи Гетьманщини (доіндустріального періоду), доприкладу, українці могли придбати оливки, кальмари та інші “заморські витівки” [16].

Пітер Уотсон датує початок торгівлі на великі відстані прибіл. 150,000 років тому, тобто інституція масової інформації паралельно з торгівлею існує 149 850 років, а індустріалізація після промислової революції додалася як складова 150 років тому. Але саме індустріалізація, особливо в XX столітті, принципово змінила цивілізаційні процеси. Зіграла з нею цей складний і дуже швидкий хід. Хід який припускається в цій роботі, як помилковий.

Машинне виробництво товарів і послуг - це зручно. Але машинне виробництво ставить умовою своєї доступності оптимальне розташування людей (урбанізація). Тому наприклад село Посад-Покровське в Херсонській області так дорого відновити (і терміни з відновлення весь час переглядаються після деокупації) бо за одним з чинників (кошторисними розрахунками) доставка будівельних матеріалів від центрів виробництв коштує часом дорожче за сам матеріал [16].

Стоячи на основах індустріального підходу розвитку цивілізації, стає зрозуміло, що доцільним є запропонувати мешканцям Посад-Покровського квартиру в мікрорайоні міста, ціна і комфорт якої буде оптимальним.

Що в принципі в розгорнутому довготривалому часовому проміжку відбувається з сільським населенням останні 150 років. І не стається це оперативніше через психоемоційну прив'язаність людей до своєї місцевості. Як до сталих практик, змінити які потребує переїзд, через активний вплив масової інформації щодо доцільності урбанізації.

Місто в сьогоднішньому вигляді - це зростаюча кількість людей до зростаючої спроможності машинного виробництва їх обслуговувати. Поява машинного виробництва прив'язана або до джерела ресурсу (Донецьк, Луганськ), або торгового шляху виробничих ланцюгів (Харків, Львів, Київ). Занепад джерела виробництва призводить до занепаду центру виробництва, що призводить до двох на сьогодні відомих способів розвитку:

а) до вирівнювання міста в кількості населення до спроможності природи, тобто повернення його до сільських масштабів задля можливості подальшого існування населення.

б) розвитку технологій, нових центрів виробництв (креативного, інтелектуального), що дають можливість підтримувати міську кількість населення. Які теж в свій час можуть втратити своє джерело, основу (наприклад зменшення кількості освітніх закладів в Харкові чи зменшення інвестиційної привабливості міської агломерації Каліфорнії).

Аналізуючи історичний розвиток [29], ми бачимо, що сільські поселеневі структури були першими, а Місто - це породження людської культури другого рівня. Коли людство відмовляється від гуртових локальних фундаментальних знань, як співіснувати з локальною природою, і розраховує на виробництво та торгівлю, а вже в XIX-XX ст на машинне виробництво. Тобто міська культура - це інтеграція техніки, технології базовою ланкою в оновленій людиною новій експериментальній екосистемі, де людина, як організм, піднялася в її піраміді на вищі ланки.

Але чи має цей культурний експеримент запасний варіант, у вигляді збереження базових сталих співіснування людей і природи в окремому типі поселеневої структури?

“Занепадання сіл”

Коли ми говоримо про “занепадання сіл” ми сприймаємо село об'єктом. Начебто люди просто переїжджають “з гірших місць в кращі”. Але чи не є це рішення переїзду спричинене під масовим впливом розвитку технологічного прогресу та інформаційної політики та умов вибудованих самим суспільством? І в результаті чого сільський триб життя зникає, а кожна людина, не маючи вибору, відмовляється від вмінь та знань, які гарантували б стабільний рівень існування, розвитку та притоку населення, та долучається до експериментального рівня культури, яка залежна від неперевіраних в сталості технологій. Того підсвідомого, що формує психоемоційні реакції на стратегію урбанізації всього світу і досі сповільнює людей в фундаментальній відмові від сільського трибу.

І з кожною новою надтехнологією (наприклад впровадження штучного інтелекту), можна назвати це культурою нового, наступного супер рівня культури міста, ми піднімаємося вверх екологічною пірамідою (бо нагадаю ми

не припинили бути частиною природи). До рівня ссавців, які вимирають першими, коли нижні рівні підводять. (Рис.7)



Рис. 7. Білим ведмедем загрожує голод через танення арктичних льодових покривів, попереджають вчені. [38]

Чи можемо ми порівняти певні вимерлі локальні історичні цивілізації з вимерлими локальними видами тварин (накшталт Мамонтів)? Хіба що в частині обмеженості їх усвідомлення процесів до їх вимирання.

Та чи можемо ми встигнути використати вже наявний досвід, знання та розвиток людства, і запропонувати суспільству стратегію стабілізації, знаходження балансу, який може стати новою основою для формування нової культури поведінки? Так. І тоді суспільство продовжує експериментувати з вдосконалення своєї ролі в природі. Та досвід існування сіл, як безпрограшного варіанту - це перевірений шлях “запасний аеропорт для екстреної посадки”, після наступної експериментальної спроби розвинути далі. Чи має село залишитись в сучасному світі варіантом поселення найцупкіших взаємин з природою, додавши собі знання та досягнення високої експериментальної витонченої і одночасно крихкої міської культури, як місце збереження цивілізації? Так, але без ґрунтовних та стратегічних змін в свідомості суспільства такого не станеться.

Чи можуть села існувати без міст? Історія говорить, що так. Чи можуть міста без сіл? Статистика говорить, що їх перспективи при наявному стані розвитку

цивілізації, зростання собівартості життя та вектору формування тенденцій в масовій свідомості - суто виокремлене міське населення неухильно експоненційно скорочуватиметься в демографії з постійною потребою вирішення питань:

- конверсія існуючих тканин міста;
- розумне повернення вивільнених територій в дику природу;
- інвентаризація та оптимізація наявної інфраструктури до прогнозованого скорочення населення;
- визначення горизонту стабілізації населення та методів його досягнення;
- визначення стратегії самопозиціювання в умовах міжнародної конкуренції за населення.

Висновки: досвід останніх років свідчить про невпинне скорочення населення в Україні, що вказує на серйозні виклики для розвитку територій, як у містах, так і в селах. Незважаючи на наявність ресурсів і можливостей, суспільство ризикує не помітити “вікно можливостей” для реалізації потенціалу своїх населених пунктів. Глобалізація та покладання на спеціалізовані індустрії віддаляють людей від їхніх коренів і природних знань, що призводить до загального занепадання сіл. Однак, історичні уроки демонструють, що цивілізації можуть зазнати краху, якщо не реагувати на зміни та не адаптуватися до нових умов. Тому важливо, щоб громади усвідомлювали свою відповідальність за збереження культурної спадщини і екосистем, адже людська діяльність є основою їхнього функціонування. Реновації та інновації в селах із застосуванням існуючих набутих століттями екокультурних знань, такі як на прикладі Козіївки та інших сел України, можуть стати каталізатором змін на національному рівні, де здоровий прошарок набутих традиційних знань та вмінь, майстерностей та мистецькостей стануть колосальним підґрунтям для становлення в Україні креативної економіки світового масштабу, якщо жителі зможуть ефективно використати власні знання та адаптувати їх до сучасності й зробити нову пропозицію в умовах катастрофічного зменшення ресурсозалежності сільського господарства. Так ми зможемо не лише зберегти унікальність українських сіл, але й забезпечити їхнє процвітання в майбутньому, як джерела стабільного балансування населення міст - центрів розвитку людської цивілізації через постійне бажання до експерименту.

Список літератури:

1. Історія цивілізації. Україна. Том 2. Від Русі до Галицького князівства (900–1256) / уклад. О. Черненко ; кол. авт. Київ : Фоліо, 2023. 590 с. (Серія «Історія цивілізації»). ISBN 978-966-03-9772-9.

2. Місто «хат-мазанок». Як більшовики на початку XX століття деурбанізували Харків: несподіване дослідження з картами [Електронний ресурс]. 14.12.2023. URL: <https://texty.org.ua/fragments/111342/misto-hat-mazanok-yak-bilshovyky-na-pochatku-xx-stolittya-deurbanizuvaly-harkiv-nespodivane-doslidzhennya-z-kartamy/> (дата звернення: 20.02.2025).
3. Власенко І. Фотофіксація заліснення трав'яних ярів Краснокутщини. с. Козіївка. Харківська обл. [Електронний ресурс]. 26.01.2025. URL: <https://www.facebook.com/share/p/18S9waQPJG/?mibextid=WC7FNe> (дата звернення: 20.02.2025).
4. Населення Харківської області [Електронний ресурс] // Вікіпедія: вільна енциклопедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Населення_Харківської_області (дата звернення: 20.02.2025).
5. Населення Харкова [Електронний ресурс] // Вікіпедія: вільна енциклопедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Населення_Харкова (дата звернення: 20.02.2025).
6. Редакція Блог РСС Greenline®. Що таке вуглецевий слід і як ми можемо його зменшити? [Електронний ресурс] // Зелена хімія. Блог РСС Greenline®. Опубліковано: 01.08.2023. URL: <https://www.products.pcc.eu/uk/blog/що-таке-вуглецевий-слід-і-як-ми-можемо-й/> (дата звернення: 20.02.2025).
7. Country Comparisons – Birth rate [Електронний ресурс] // The World Factbook / Central Intelligence Agency. URL: <https://www.cia.gov/the-world-factbook/field/birth-rate/country-comparison/> (дата звернення: 20.02.2025).
8. Статистична інформація щодо державної реєстрації актів цивільного стану [Електронний ресурс] // Департамент державної реєстрації. URL: https://minjust.gov.ua/actual-info/stat_info (дата звернення: 20.02.2025).
9. Урбанізаційні процеси в Україні [Електронний ресурс] // Вікіпедія: вільна енциклопедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Урбанізаційні_процеси_в_Україні Останнє оновлення: 08.12.2024. (дата звернення: 20.02.2025).
10. Віхров М. Українське село: вимирання чи еволюція [Електронний ресурс] // Український тиждень. 17.09.2018. URL: <https://tyzhden.ua/ukrainske-selo-vymyranня-chy-evoliutsiia/> (дата звернення: 20.02.2025).
11. Кузьменко Ю. ЦРУ: із майже 230 країн в Україні найменша народжуваність і найвища смертність [Електронний ресурс] // Суспільне Новини. 13.09.2024. URL: <https://suspilne.media/835729-cru-iz-majze-230-krain-v-ukraini-najmensa-narodzuvanist-i-najvisa-smertnist/> (дата звернення: 20.02.2025).
12. Генеральний план м. Харкова: рішення XXII сесії XXIV скликання від 23.06.2004 р. № 24-22 "Про затвердження генерального плану м. Харкова до 2026 р." [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Харківської міської ради,

міського голови, виконавчого комітету. URL: <https://www.city.kharkiv.ua/uk/document/generalniy-plan-m-harkova-39777.html> (дата звернення: 20.02.2025).

13. Містобудівна документація «Внесення змін до генерального плану розвитку м. Дніпро». Київ, 2024. 213 с. Замовник: Департамент по роботі з активами Дніпровської міської ради. Договір від 25.03.2024 № 3/8. URL: https://dniprorada.gov.ua/upload/editor/dnipro_2024_gp.pdf (дата звернення: 20.02.2025).

14. Центральный комитет Компартии Украины и Совет Министров Украинской ССР. Постановление от 13 мая 1986 г. № 177 «О генеральном плане развития г. Киева». Киев, 1986. 10 с. URL: <http://kyiv-landuse.com/sites/default/files/Постановление%20-%20О%20генеральном%20плане%20развития%20Киева%201986.pdf> (дата звернення: 20.02.2025).

15. Сердюк І. Життя і смерть дітей у Гетьманщині [Електронний ресурс] // Локальна історія. 09.11.2021. URL: <https://localhistory.org.ua/videos/bez-bromu/zhittia-i-smert-ditei-u-getmanshchini-igor-serdiuk/> (дата звернення: 20.02.2025).

16. Бадюк О. Чому відбудову на Херсонщині поставили на паузу? [Електронний ресурс] // Радіо Свобода. 02.05.2024. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/novyny-pryazovya-vidbudova-khersonshchyny-na-pauzi/32930293.html> (дата звернення: 20.02.2025).

17. Ткачук А. Село і люди. Що має зробити держава, щоб урятувати сільські громади від зникнення [Електронний ресурс] // Дзеркало тижня. 13.09.2024. URL: <https://zn.ua/ukr/UKRAINE/selo-i-ljudi-shcho-maje-zrobiti-derzhava-shchob-urjativati-silski-hromadi-vid-zniknennja.html> (дата звернення: 20.02.2025).

18. Статистичний бюлетень «Соціально-економічне становище України». Київ: Державна служба статистики України, 2023. [Електронний ресурс]. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 20.02.2025).

19. Watson P. The Great Divide: History and Human Nature in the Old World and the New. London: Orion, 2013. 640 p.

20. Калініченко В. В. Сільська (земельна) громада як елемент нематеріальної культурної спадщини: історична ретроспекція // Культура України. 2021. № 71. С. 20–31. DOI: <https://doi.org/10.31516/2410-5325.071.02>

21. Nicolson A. Hay. Beautiful. Farmers in Transylvania have created a landscape of flower-filled hay meadows. Can they endure? // National Geographic. July 2013. URL: <https://www.nationalgeographic.com/magazine/article/transylvania-hay> (дата звернення: 20.02.2025).

22. Талавирия М. П. Розвиток сільських територій на засадах сталості. // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Економіка. 2016. Вип. 1(2). С.146–150. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuuec_2016_1\(2\)_28](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuuec_2016_1(2)_28) (дата звернення: 20.02.2025).
23. Рябоконь В. П. Соціально-економічні проблеми зайнятості сільського населення // Економіка АПК: міжнародний науково-виробничий журнал. 2012. Вип. 12. С. 95–99. URL: <https://eapk.com.ua/uk/journals/tom-19-12-2012/sotsialno-ekonomichni-problemi-zaynyatosti-silskogo-naselennya> (дата звернення: 20.02.2025).
24. Возняк, Г. В. Глобалізація і регіоналізація: пошук оптимальних моделей економічної взаємодії // Науковий вісник Ужгородського університету: Серія: Економіка. Ужгород: Видавництво УЖНУ «Говерла», 2011. Вип. 32. С. 14–21. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/5836> (дата звернення: 20.02.2025).
25. Якуба К. Життєвий і трудовий потенціал сільського населення України. Україна: аспекти праці. 2009. №5. С.51. URL: <http://jnas.nbuv.gov.ua/article/UJRN-0000284020> (дата звернення: 20.02.2025).
26. Палапа Н. Соціально-економічні проблеми українського села // Collection of Scientific Papers «ΛΟΓΟΣ». 24.05.2024. (Zurich, Switzerland). С. 140–142. DOI: <https://doi.org/10.36074/logos-24.05.2024.031>
27. Заяць Т. А. Розвиток сільських поселень України в умовах децентралізації: можливості та ризики. *Демографія та соціальна економіка*, 2017. Вип.3 (31). С.48-60. DOI: <https://doi.org/10.15407/dse2017.03.048>
28. Квасній Л. Г., Щербан О. Я., Квасній З. В. Сучасні проблеми екології та розвиток збалансованого природокористування в територіальних громадах України // Modern aspects of natural science research in the context of sustainable development of society: наукова монографія. Рига (Латвія): Baltija Publishing, 2023. С. 88–99. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-395-8-5>
29. Верстюк В.Ф., Дзюба О.М., Репринцев В.Ф. Україна від найдавніших часів до сьогодення: хронологічний довідник. К.: Наук. думка, 1995. 687 с.
30. Макарова О. В. Демографічна політика: сучасні реалії та перспективи. *Демографія та соціальна економіка*. 2007. Вип. 1. С. 3-12. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/dspace/handle/123456789/11688> (дата звернення: 20.02.2025).
31. Кирилов Ю.Є., Осадчук І.В. Розвиток малих форм господарювання на селі в умовах глобалізації. *Економіка АПК: Міжнародний науково-виробничий журнал*. 2010/2. № 7. С. 91-97.

32. Кравчук І. І. Формування парадигми економічного розвитку соціуму на засадах інтегрованого підходу. Економічні науки. 2015. № 4. С. 266. URL: <https://repo.btu.kharkov.ua/handle/123456789/6546> (дата звернення: 20.02.2025).
33. Brook R., Dodge M., Hogg J. (ред.). Cold War Cities: Politics, Culture and Atomic Urbanism, 1945–1965. London: Routledge, 2020. URL: <https://surl.li/wtswtq> (дата звернення: 20.02.2025).
34. Люди народжують менше. Чому це дуже добре, пояснює експертка [Електронний ресурс] // Українська правда. 03.01.2019. URL: <https://life.pravda.com.ua/society/2019/01/03/234984/> (дата звернення: 20.02.2025).

References

1. Chernenko, O. (Ed.). (2023). Istoriiia tsyvilizatsii. Ukraina. Tom 2. Vid Rusi do Halytskoho kniazivstva (900–1256) [History of civilization. Ukraine. Vol. 2. From Rus to the Halych Principality (900–1256)]. Folio. ISBN 978-966-03-9772-9. (in Ukrainian).
2. Misto "khat-mazanok". Yak bilshovyky na pochatku XX stolittia deurbanizували Kharkiv: nespodivane doslidzhennia z kartamy [The city of “mud huts.” How the Bolsheviks deurbanized Kharkiv in the early 20th century: An unexpected study with maps]. (2023, December 14). Texty.org.ua. Retrieved February 20, 2025, from <https://texty.org.ua/fragments/111342/misto-hat-mazanok-yak-bilshovyky-na-pochatku-xx-stolittya-deurbanizували-harkiv-nespodivane-doslidzhennya-z-kartamy/> (in Ukrainian).
3. Vlasenko, I. (2025, January 26). Fotofiksatsiia zalisnennia trav'ianykh iariv Krasnokutshchyny. S. Koziivka, Kharkivska obl. [Photo documentation of afforestation of grass gullies in Krasnokutsk area. Village Koziivka, Kharkiv region] [Facebook post]. Facebook. Retrieved February 20, 2025, from <https://www.facebook.com/share/p/18S9waQPJG/?mibextid=WC7FNe> (in Ukrainian).
4. Wikipedia contributors. (n.d.). Naseleння Kharkivskoi oblasti [Population of Kharkiv Oblast]. Wikipedia. Retrieved February 20, 2025, from https://uk.wikipedia.org/wiki/Населення_Харківської_області (in Ukrainian).
5. Wikipedia contributors. (n.d.). Naseleння Kharkova [Population of Kharkiv]. Wikipedia. Retrieved February 20, 2025, from https://uk.wikipedia.org/wiki/Населення_Харкова (in Ukrainian).
6. Redaktsiia Blog PCC Greenline®. (2023, August 1). Shcho take vuhletsevyi slid i yak yoho zmenshyty? [What is a carbon footprint and how can we reduce it?]. Zelena khimiia. Blog PCC Greenline®. Retrieved February 20, 2025, from <https://www.products.pcc.eu/uk/blog/що-такє-вуглецевий-слід-і-як-ми-можемо-й/> (in Ukrainian).

7. Central Intelligence Agency. (n.d.). Country comparisons – Birth rate. In The World Factbook. Retrieved February 20, 2025, from <https://www.cia.gov/the-world-factbook/field/birth-rate/country-comparison/> (in English).

8. Departament derzhavnoi reiestratsii. (n.d.). Statystychna informatsiia shchodo derzhavnoi reiestratsii aktiv tsyvilnoho stanu [Statistical information on state registration of civil status acts]. Retrieved February 20, 2025, from https://minjust.gov.ua/actual-info/stat_info (in Ukrainian).

9. Wikipedia contributors. (2024, December 8). Urbanizatsiini protsesy v Ukraini. In Wikipedia. Retrieved February 20, 2025, from https://uk.wikipedia.org/wiki/Урбанізаційні_процеси_в_Україні (in Ukrainian)

10. Vikhrov, M. (2018, September 17). Ukrainske selo: vymyriannia chy evoliutsiia [Ukrainian village: extinction or evolution]. Ukrainskyi Tyzhden. Retrieved February 20, 2025, from <https://tyzhden.ua/ukrainske-selo-vymyriannia-chy-evoliutsiia/> (in Ukrainian)

11. Kuzmenko, Y. (2024, September 13). TsRU: iz maizhe 230 krain v Ukraini naimensha narodzhuvanist' i naivyscha smertnist' [CIA: Among nearly 230 countries, Ukraine has the lowest birth rate and the highest mortality]. Suspilne Novyny. Retrieved February 20, 2025, from <https://suspilne.media/835729-cru-iz-majze-230-krain-v-ukraini-najmensha-narodzuvanist-i-najvisa-smertnist/> (in Ukrainian).

12. Kharkiv City Council. (2004, June 23). General plan of Kharkiv until 2026 (Resolution No. 24-22 of the XXII session of the XXIV convocation). Official website of the Kharkiv City Council. Retrieved February 20, 2025, from <https://www.city.kharkiv.ua/uk/document/generalniy-plan-m-harkova-39777.html> (in Ukrainian).

13. Mistobudivna dokumentatsiia “Vnesennia zmin do heneralnoho planu rozvytku m. Dnipro” [Urban planning documentation “Amendments to the general development plan of Dnipro city”]. (2024). Kyiv: Department for Asset Management of the Dnipro City Council. 213 pages. Contract dated March 25, 2024, No. 3/8. Retrieved February 20, 2025, from https://dniprorada.gov.ua/upload/editor/dnipro_2024_gp.pdf (in Ukrainian).

14. Tsentral'nyi komitet Kompartii Ukrainy i Sovet Ministrov Ukrainskoi SSR. (1986, May 13). Postanovlenie No. 177 “O general'nom plane razvitiia g. Kieva” [Resolution No. 177 “On the general development plan of Kyiv city”]. Kyiv. 10 pages. Retrieved February 20, 2025, from <http://kyiv-landuse.com/sites/default/files/Постановление%20-%20О%20генеральном%20плане%20развития%20Киева%201986.pdf> (in Russian).

15. Serdiuk, I. (2021, November 9). Zhyttia i smert ditei u Hetmanshchyni [Life and death of children in the Hetmanate]. Lokalna istoriia. Retrieved February 20, 2025,

from <https://localhistory.org.ua/videos/bez-bromu/zhittia-i-smert-ditei-u-getmanshchini-igor-serdiuk/> (in Ukrainian).

16. Badiuk, O. (2024, May 2). Chomu vidbudovu na Khersonshchyni postavyly na pauzu? [Why was reconstruction in Kherson region put on hold?]. Radio Svoboda. Retrieved February 20, 2025, from <https://www.radiosvoboda.org/a/novyny-pryazovya-vidbudova-khersonshchyny-na-pauzi/32930293.html> (in Ukrainian).

17. Tkachuk, A. (2024, September 13). Selo i liudy. Shcho mae zrobyty derzhava, shchob uriatuvaty silski hromady vid znyknennia? [Village and people. What should the state do to save rural communities from extinction?]. Dzerkalo Tyzhnia. Retrieved February 20, 2025, from <https://zn.ua/ukr/UKRAINE/selo-i-ljudi-shcho-maje-zrobiti-derzhava-shchob-uriatuvaty-silski-hromady-vid-znyknennja.html> (in Ukrainian).

18. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. (2023). Statystychnyi biuletен "Sotsialno-ekonomichne stanovyshe Ukrainy" [Statistical bulletin "Socio-economic situation of Ukraine"]. Retrieved February 20, 2025, from <https://www.ukrstat.gov.ua> (in Ukrainian).

19. Watson, P., (2013) The Great Divide: History and Human Nature in the Old World and the New. Orion, p 640.

20. Kalinichenko, V. V. (2021). Rural (land) community as an element of intangible cultural heritage: Historical retrospection. Culture of Ukraine, (71), 20–31. <https://doi.org/10.31516/2410-5325.071.02> (in Ukrainian).

21. Nicolson, A. (2013, July). Hay. Beautiful. Farmers in Transylvania have created a landscape of flower-filled hay meadows. Can they endure? National Geographic. Retrieved February 20, 2025, from <https://www.nationalgeographic.com/magazine/article/transylvania-hay> (in English)

22. Talavyrya, M. P. (2016). Rozvytok sil's'kykh terytorii na zasadakh stalosti [Development of rural areas on the basis of sustainability]. Naukovyi visnyk Uzhhorods'koho universytetu. Serii: Ekonomika, 1(2), 146–150. Retrieved February 20, 2025, from [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuuec_2016_1\(2\)_28](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuuec_2016_1(2)_28) (in Ukrainian)

23. Riabokon, V. P. (2012). Sotsial'no-ekonomichni problemy zainiatosti sil's'koho naselennia [Socio-economic problems of rural population employment]. Ekonomika APK: Mizhnarodnyi naukovo-vyrobnychy zhurnal, (12), 95–99. Retrieved February 20, 2025, from <https://eapk.com.ua/uk/journals/tom-19-12-2012/sotsialno-ekonomichni-problemi-zainyatosti-sil'skogo-naselennya> (in Ukrainian)

24. Vozniak, H. V. (2011). Hlobalizatsiia i rehionalizatsiia: poshuk optymal'nykh modelei ekonomichnoi vzaiemodii [Globalization and regionalization: The search for optimal models of economic interaction]. Naukovyi visnyk Uzhhorods'koho universytetu. Serii: Ekonomika, (32), 14–21. Retrieved February 20, 2025, from <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/5836> (in Ukrainian).

25. Yakuba, K. (2009). Zhyttievyi i trudovyi potentsial silskoho naselennia Ukrainy [Vital and labor potential of the rural population of Ukraine]. *Ukraina: aspekty pratsi*, (5), 51. Retrieved February 20, 2025, from <http://jnas.nbuiv.gov.ua/article/UJRN-0000284020> (in Ukrainian).

26. Palapa, N. (2024). Sotsialno-ekonomichni problemy ukrainskoho sela [Socio-economic problems of the Ukrainian village]. *Collection of Scientific Papers «ΛΟΓΟΣ»*, (May 24, 2024; Zurich, Switzerland), 140–142. <https://doi.org/10.36074/logos-24.05.2024.031> (in Ukrainian).

27. Zaiats, T. A. (2017). Rozvytok silskykh poselen Ukrainy v umovakh detsentralizatsii: mozhlyvosti ta ryzyky [Development of rural settlements in Ukraine under decentralization: opportunities and risks]. *Demohrafiia ta sotsialna ekonomika*, 3(31), 48–60. <https://doi.org/10.15407/dse2017.03.048> (in Ukrainian).

28. Kvasnii, L. H., Shcherban, O. Ya., & Kvasnii, Z. V. (2023). Suchasni problemy ekolohii ta rozvytok zbalansovanoho pryrodokorystuvannia v terytorialnykh hromadakh Ukrainy [Modern environmental problems and development of balanced nature use in the territorial communities of Ukraine]. In *Modern aspects of natural science research in the context of sustainable development of society* (pp. 88–99). Baltija Publishing. <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-395-8-5> (in Ukrainian)

29. Verstiuk, V. F., Dziuba, O. M., & Reprintsev, V. F. (1995). *Ukraina vid naidavnishykh chasiv do sohodennia: Khronolohichniy dovidnyk* [Ukraine from ancient times to the present: A chronological reference book]. Kyiv: Naukova dumka. (in Ukrainian).

30. Makarova, O. V. (2007). Demohrafichna polityka: suchasni realii ta perspektyvy [Demographic policy: current realities and prospects]. *Demohrafiia ta sotsialna ekonomika*, (1), 3–12. Retrieved February 20, 2025, from <http://dspace.nbuiv.gov.ua/dspace/handle/123456789/11688> (in Ukrainian).

31. Kyrylov, Yu. Ye., & Osadchuk, I. V. (2010). Rozvytok malykh form hospodariuvannia na seli v umovakh hlobalizatsii [Development of small-scale farming in rural areas under globalization conditions]. *Ekonomika APK: Mizhnarodnyi naukovo-vyrobnychy zhurnal*, (7), 91–97. (in Ukrainian).

32. Kravchuk, I. I. (2015). Formuvannia paradyhmy ekonomichnoho rozvytku sotsiumu na zasadakh intehrovanoho pidkhodu [Formation of the paradigm of economic development of society based on an integrated approach]. *Ekonomichni nauky*, (4), 266. Retrieved February 20, 2025, from <https://repo.btu.kharkov.ua/handle/123456789/6546> (in Ukrainian).

33. Brook, R., Dodge, M., & Hogg, J. (Eds.). (2020). *Cold War cities: Politics, culture and atomic urbanism, 1945–1965*. Routledge. Retrieved February 20, 2025, from <https://surl.li/wtswtq>

34. Liudy narodzhuiut menshe. Chomu tse duzhe dobre, poiasniuie ekspertka (People give birth less. Why it is actually a good thing, explains the expert). (2019, January 3). Ukrainska Pravda. Retrieved February 20, 2025, from <https://life.pravda.com.ua/society/2019/01/03/234984/> (in Ukrainian).

Abstract

Oleksandr Stolovyi, PhD student. Department of Architectural Theory and Architectural Design. Kyiv National University of Construction and Architecture

Can cities exist without villages?

This article provides a critical examination of the interplay between globalization and industrialization in shaping urbanization trends and their effects on rural populations in Ukraine. The author delves into the concept of rural decline, articulating various factors that contribute to this phenomenon, such as economic pressures, demographic changes, and the migration of youth to urban areas in search of better opportunities. These trends not only lead to population decreases in rural regions but also result in the erosion of traditional practices and community structures.

Moreover, the article raises pressing questions about the sustainability of the current civilization model, which often prioritizes rapid industrial growth at the expense of rural vitality. It critiques the shift from traditional, sustainable knowledge and skills toward modern technologies that can be less environmentally friendly and community-oriented. This critique posits that such a transformation may exacerbate rural decline rather than mitigate it.

A central theme of the discussion is whether rural communities can adapt and thrive in this new global context. The author explores the potential for villages to forge a successful identity while preserving their cultural subjectivity and resourcefulness. This question is particularly relevant as it calls for innovative approaches that reconcile the benefits of modernization with the need to maintain rural livelihoods and ecosystems. Overall, the article offers a nuanced perspective on the challenges and opportunities facing rural Ukraine amid global shifts, highlighting the importance of balancing development with sustainability.

Keywords: urbanization; rural population; globalization; rural decline; industrialization; ecological system; culture; traditional knowledge.